
EDAT MODERNA

— segles: XV - XVIII —

Índex

1. Cronologia
 2. Societat i cultura: grups socials i canvi de mentalitat
 3. Economia: els descobriments geogràfics i el capitalisme comercial
 4. Poder: l'estat modern i la monarquia autoritària
 5. Religió: la Reforma i la Contrareforma
 6. Transformacions del segle XVII
 7. Art Modern: Renaixement i barroc
-

1. CRONOLOGIA DE L'EDAT MODERNA

Segles XV - XVIII

Fets:

- Descobriment d'Amèrica (1492) / Caiguda Imp romà oriental (1453)
- Revolució francesa 1789

Subperíodes:

- Renaixement (segle XVI)
 - Barroc (segle XVII)
 - Il·lustració vs absolutisme (segle XVIII)
-

2. Societat i cultura

2.1 Els grups socials

Durant els segles XV i XVI, el creixement de la població europea es va veure afavorit per la millora de les collites, la desaparició de la pesta i una pau relativa. No obstant, va ser un creixement lent, degut a l'elevada taxa de mortalitat causada per l'endarreriment de la medicina i la falta d'higiene.

La societat estamental va continuar viva, tot i que el desenvolupament econòmic de l'època la va fer més complexa.

- La **noblesa** i el **clergat** van acceptar l'augment del poder del rei, però van continuar sent els estaments privilegiats i van mantenir gairebé intactes el poder econòmic i els privilegis.
 - La **burgèsia** es va enriquir amb el comerç transoceànic, els negocis i la banca. D'aquesta manera es va imposar sobre els altres grups urbans, formats per petits artesans, comerciants i assalariats. A Espanya aquest grup era més escàs ja que preferien accedir a la noblesa mitjançant matrimonis o la compra de títols.
 - La **pagesia** va continuar formant la majoria de l'estament no privilegiat. A finals de l'edat moderna va empitjorar la seva situació a causa de les guerres, les crisis agràries i l'increment dels impostos.
-

El creixement demogràfic

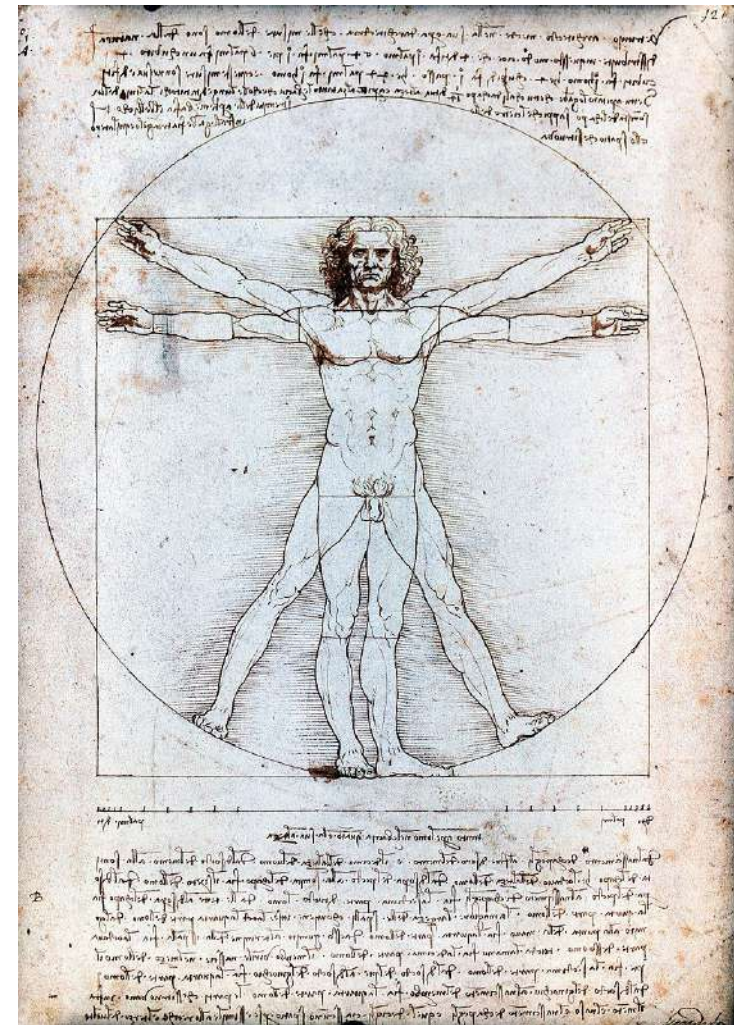
Durant els segles ^{xv} i ^{xvi}, el creixement de la població europea es va veure afavorit per la millora de les collites, la desaparició de la pesta i una pau relativa però va ser un creixement lent a causa de:

- l'elevada taxa de mortalitat causada per les malalties infeccioses
 - l'endarreriment de la medicina
 - i la falta d'higiene.
-

2.2 Canvi de mentalitat

Al segle xv va sorgir a Itàlia l'**humanisme**, un moviment intel·lectual que va suposar un canvi de mentalitat respecte de l'època medieval. Els seus trets bàsics van ser dos:

- L'**antiguitat clàssica (Grècia i Roma) es va prendre com a model.**
- L'**ésser humà va ocupar el centre del món.** A diferència de l'època medieval, en què el centre de la vida era Déu (teocentrisme), els humanistes o intel·lectuals van exaltar valors humans com la llibertat i la raó (**antropocentrisme**). Rebutjaven les idees medievals perquè consideraven l'edat mitjana un període fosc.

2.2.1 Els corrents humanistes

L'humanisme va ser un moviment complex que va impregnar tots els àmbits de la vida.

- **Literari i filosòfic.**
- **Religiós**
- **Científic**

2.2.2 L'extensió de l'humanisme

Les idees humanistes van néixer a Itàlia i es van difondre per tot Europa entre els segles xv i xvi gràcies a:

- **viatges** fets pels humanistes, que van permetre l'intercanvi d'idees entre els intel·lectuals de diferents països
- la fundació d'**acadèmies**, on es va difondre la cultura clàssica
- la invenció de la **impremta**, que va multiplicar i va abaratir la producció de llibres i va ajudar a difondre la lectura.

Al **final de l'edat moderna**, gràcies a l'humanisme i la seva confiança en la raó, es va produir una **revolució científica** que va significar el naixement de la ciència moderna: l'empirisme de Bacon i el racionalisme de Descartes.

El fet d'arraconar les creences tradicionals i aplicar el mètode científic els va portar a un **gran avenç de les ciències i la tècnica**: el telescopi i el microscopi, el rellotge de pèndol, les coordenades cartesianes, els logaritmes, les òrbites el·líptiques, la llei de la gravetat...

Aquests avenços van anar acompanyats també d'un **esplendor cultural** en la literatura i la filosofia. A Espanya es va dir el **Siglo de Oro** ja que tenim grans literats (Cervantes, Quevedo, Góngora, Lope de Vega, Tirso de Molina, Calderón de la Barca...) i artistes (Velázquez, Murillo, Ribera...).

3. Economia: els descobriments geogràfics i el capitalisme comercial

Hem de tenir present que l'augment de la població va incrementar la demanda de productes agrícoles i artesanals i va estimular el comerç.

- L'**agricultura** va seguir sent la principal font de riquesa i les collites van ser bones i es van incorporar noves terres de conreu.
- L'**artesanía** va fugir del control del gremi i es va desenvolupar el sistema de treball a domicili (*domestic system*).
- El **comerç** es va veure afavorit pels nous descobriments geogràfics amb noves rutes i nous conreus (tabac, cafè...).

L'ampliació del món conegut pels europeus i l'exploració de nous espais geogràfics van comportar un enriquiment als països colonitzadors. D'aquesta manera sorgeix el **capitalisme comercial** que es basa en l'acumulació de capitals procedent del comerç i amb ell van aparèixer els primers bancs oficials i privats; va augmentar la circulació de la moneda; les operacions mercantils i bancàries van ser més senzilles i es van fundar les primeres societats comercials.

4. EL PODER: l'estat modern i la monarquia autoritària

Durant l'edat moderna, les monarquies feudals europees es van transformar en monarquies autoritàries. En aquestes monarquies, el rei va reforçar el seu poder sobre el conjunt del regne perquè, d'una banda, es va imposar sobre la noblesa i de l'altra, va limitar l'autonomia dels municipis. Aquesta nova forma d'organització de l'estat rep el nom **d'estat modern** (ex Anglaterra, França i Espanya).

Els reis van fer servir diferents **instruments** per reforçar el seu poder:

- **La unificació territorial** mitjançant guerres o aliances matrimonials.
 - **El control dels poders de l'Estat.** Es van imposar sobre l'alta noblesa, van limitar l'autonomia dels municipis, van intervenir en el nomenament de càrrecs i van convocar les Corts tan poques vegades com van poder.
-

- **La millora de l'Administració.** Per aconseguir-la, van fixar la cort en una ciutat, que es va convertir en la capital de l'estat, van crear una burocràcia de funcionaris professionals, que eren presents a tot el territori i executaven les seves ordres, i van establir impostos.
 - **La creació d'un exèrcit permanent i poderós.** Estava format bàsicament per mercenaris a sou.
 - **L'organització de les relacions internacionals.** Van establir relacions diplomàtiques amb altres països amb ambaixadors per defensar els interessos de la monarquia i de resoldre pacíficament els conflictes.
 - **L'augment dels ingressos.** El comerç internacional, que va augmentar molt al segle XVI, va proporcionar força ingressos als reis, perquè els monarques van establir impostos sobre les mercaderies que entraven i sortien del país.
-

4.1. EL REGNAT DELS REIS CATÒLICS

L'edat moderna es va iniciar a Espanya amb el regnat dels Reis Catòlics. Durant aquesta etapa es van establir les bases de l'hegemonia espanyola a Europa, consolidada al segle XVI pels reis Carles I i Felip II.

4.1.2 La unió dinàstica de Castella i Aragó

El matrimoni d'Isabel I de Castella i Ferran II d'Aragó el 1469 va suposar el primer pas en la unió del regne de Castella i els estats de la Corona d'Aragó, que es va fer efectiva el 1479.

En realitat, es va tractar només d'una unió dinàstica; per això, els territoris que integraven les dues corones només van tenir en comú els monarques, i cada un va mantenir les seves institucions, les seves lleis, els seus costums i la seva moneda. La corona de Castella va ser de poder centralitzat o unitari però la d'Aragó va ser més de tipus federal ja que Aragó i Castella mantenien costums, llengua i lleis.

4.2. LA MONARQUIA HISPÀNICA

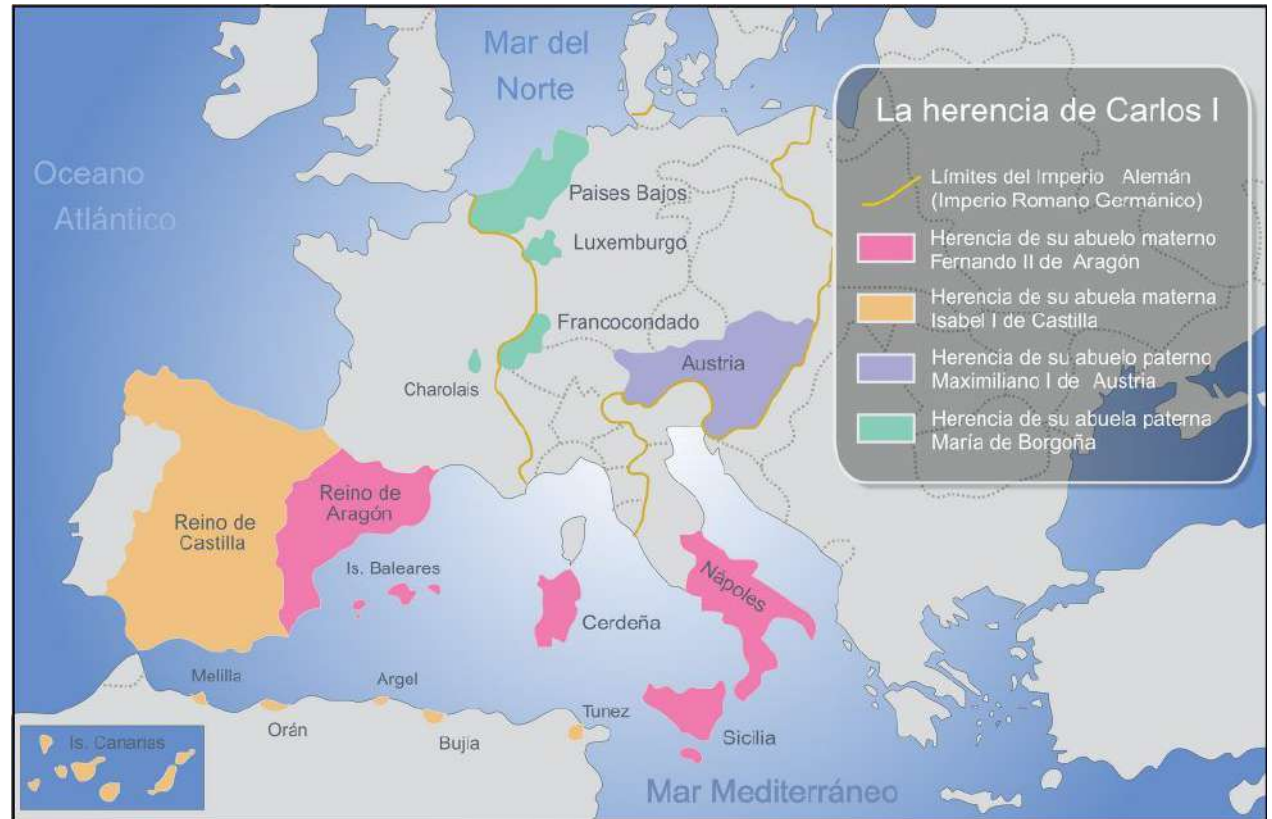
4.2.1 Els monarques del segle XVI

Després de la mort d'Isabel de Castella (1504) i de Ferran d'Aragó (1516), els seus regnes i territoris van acabar passant al seu net Carles, nascut i criat als Països Baixos. S'iniciava així a Espanya l'anomenada ***casa d'Àustria***, que va perdurar fins al 1700.

Al segle XVI, la casa d'Àustria va estar representada per Carles I i pel seu fill Felip II.

- **Carles I (1516-1556)**: El 1519 va ser coronat, també, emperador del Sacre Imperi Romanogermànic amb el nom de Carles V. El seu reialme no va tenir una capital fixa: va ser un rei itinerant.
 - **Felip II (1556-1598)** no va heretar les possessions centreeuropees del seu pare ni va tenir el títol d'emperador. Però va crear un imperi enorme en incorporar als seus territoris les illes Filipines i el regne de Portugal amb les seves extenses colònies (1580).
-

Carles I, el monarca viatger

Felip II

Tots dos monarques, Carles I i Felip II, **van consolidar la monarquia autoritària** però també es van enfrontar a nombrosos conflictes interns. I el fet d'haver de governar un **imperi extens** els va permetre imposar **l'hegemonia hispànica** a Europa, però també els va ocasionar constants conflictes externs. Els seus regnats van coincidir amb una etapa de prosperitat demogràfica i econòmica i d'auge de la cultura i de l'art coneguda com el ***Siglo de Oro***.

4.3 LA RELACIÓ ENTRE LA MONARQUIA DELS ÀUSTRIA I CATALUNYA

4.3.1 Relació de la monarquia amb Catalunya

Durant el segle XVI la monarquia dels Àustria no va aconseguir imposar un model polític centralitzat. No existia, per tant, una Corona d'Espanya, sinó un conjunt de territoris, com Catalunya —inclosa en la Corona d'Aragó—, que van mantenir els costums, les lleis i les institucions polítiques. Només tenien en comú el fet d'estar sota un mateix monarca, fins al punt que un català o un aragonès eren considerats estrangers a Castella, i a l'inrevés.

4.3.2 Institucions polítiques pròpies de Catalunya

Catalunya tenia institucions polítiques pròpies i d'origen medieval: la **Cort General**, la **Diputació del General o Generalitat**, els **consells municipals** i el **Consell de Cent**.

4.3.3 Institucions polítiques de la monarquia a Catalunya

La monarquia tenia el poder i les atribucions limitades a Catalunya com a resultat dels pactes amb la Cort General. El rei, abans d'iniciar el seu regnat, havia de jurar el seu compromís de mantenir les lleis i les institucions catalanes. Les institucions que representaven el rei a Catalunya eren les següents: **El Consell d'Aragó**, el **virrei o lloctinent general** i la **Reial Audiència**.

4.4 Monarquia hispànica al segle XVII

Al segle XVII van regnar a Espanya els anomenats Àustria menors que van tenir una personalitat més dèbil que la dels seus antecessors i van delegar les tasques de govern en els primers ministres o privats (*validos*):

- **Felip III** (1598-1621) + ducs de Lerma i d'Uceda
- **Felip IV** (1621-1665) + comte duc d'Olivares
- **Carles II** (1665-1700) + *validos* Nithard i Valenzuela

5. Religió: Reforma i Contrareforma

Al segle ^{xvi} es va iniciar i es va estendre per Europa la **Reforma protestant** a partir del frare alemany Martí Luter (1510), seguida per Enric VIII d'Anglaterra (anglicanisme) i Joan Calví a França (calvinisme). Amb aquesta reforma es trencava la unitat religiosa de l'Europa occidental al voltant de l'Església catòlica. Aquesta, com a reacció, va iniciar un procés de renovació espiritual conegut com a **Contrareforma** per part del papa Pau III i l'emperador alemany Carles V.

5.1. Les causes de la Reforma

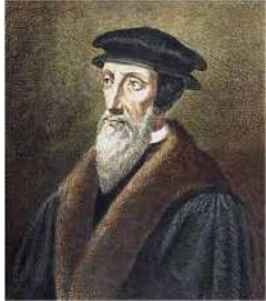
La crisi religiosa a Europa va tenir dues causes principals:

- **El desprestigi del papat i del clergat:** es criticava que els papes s'ocupaven sobretot dels seus interessos terrenals, els bisbes vivien de forma luxosa i el baix clergat no donava exemple de moralitat.
 - **Els abusos poder de l'Església a canvi de diners.**
-

5.2 La Contrareforma catòlica

Per frenar l'expansió de la Reforma protestant, l'Església catòlica va emprendre la seva pròpia reforma, coneguda com a **Contrareforma**. Els seus principals instruments van ser dos:

- El **Concili de Trento** (1545-1563). Convocat pel papa **Pau III**, va definir la doctrina catòlica per reforçar la figura del papa, per dictar normes per frenar el desprestigi del clergat i es va impulsar la creació de seminaris per formar els sacerdots.
 - La **Companyia de Jesús**. Fundada per **Ignasi de Loiola** el 1540, va ser un suport important de la Contrareforma. Els seus membres feien un vot especial d'obediència al papa, tenien una sòlida formació teològica i es van dedicar a la predicació i a l'educació.
-

6. Transformacions al segle XVII

Durant el segle XVII es van produir a Europa transformacions polítiques, econòmiques, socials, culturals i artístiques. Vegem-les a continuació:

Polítiques. Greus conflictes van posar fi a l'hegemonia espanyola a Europa; la monarquia autoritària va ser substituïda per l'absoluta, i van sorgir els primers sistemes parlamentaris (Anglaterra i les Províncies Unides). A Espanya es produeix la **Guerra de Successió Espanyola** (1701 - 1714), que enfronten a l'arxiduc Carles d'Àustria i a Felip d'Anjou (futur Felip V), en que la dinastia dels **Borbons** surten vencedors.

Econòmiques. L'auge del comerç va impulsar el capitalisme financer i en molts estats es va imposar el **mercantilisme**, una nova doctrina econòmica que basava el poder de la monarquia i del país en l'acumulació de riquesa i metalls preciosos.

Socials. La societat estamental va començar a esquerdar-se a causa de l'**auge de la burgesia**, enriquida pel comerç colonial.

Culturals i artístiques. Al segle XVII va néixer la ciència moderna, i l'aplicació de mètodes experimentals va donar lloc a una **revolució científica**. En l'art, un nou estil artístic, el **Barroc**, va sorgir a Itàlia a principi de segle i es va estendre per Europa.

7. Art Modern: Renaixement i Barroc

7.1 Renaixement

L'art del Renaixement es divideix en dues etapes: Quattrocento (Florència) i Cinquecento (Roma).

Les característiques més importants de l'art renaixentista són les següents:

- **El model artístic va ser l'antiguitat clàssica.** Per això, els artistes es van basar en els materials i les formes dels autors grecs i romans.
 - **L'art es va inspirar en la naturalesa** i va intentar representar fidelment la realitat. Per aconseguir-ho, va recórrer de vegades a mètodes matemàtics, com els mòduls, per calcular les proporcions, i la perspectiva lineal, per representar la profunditat.
 - **Es va recuperar l'antropocentrisme.** Els edificis es van fer a escala humana, i l'ésser humà va ser el protagonista d'escultures i pintures en les quals es va buscar la bellesa ideal, la serenitat i l'equilibri.
 - **Els artistes van millorar la seva consideració social.** Molts van destacar en diverses disciplines, van firmar les seves obres i van rebre el suport de rics **mecenés**, com els Mèdici, a Florència, i els papes, a Roma.
-

Arquitectura Quattrocento

Capital: Florència

Característiques:

- ordres grecs i romans
- coberta voltada
- plantes basilicals o de creu llatina i també centralitzada.

Temple Malatestiano de Rímini (Alberti)

Església de San Lorenzo de Florència (Brunelleschi)

Sta M^a di Fiore (cúpula de Brunelleschi)

Sta Mª Novella (fachada Alberti)

Cappella Pazzi (Brunelleschi)

Arquitectura Cinquecento

Capital: Roma

Característiques:

- influència clàssica
- decoració amb grotescos, monstres i motius vegetals inspirats en la Domus Aurea de Neró

Villa Capra
(Palladio)

San Pietro in Montorio (Bramante)

St Pere del Vaticà (cúpula MA)

Escultura Quattrocento

Porta del Paradís (Ghiberti)

St Jordi i David
(Donatello)

Escultura Cinquecento

Pietà, David i Moisès (Miquel Àngel)

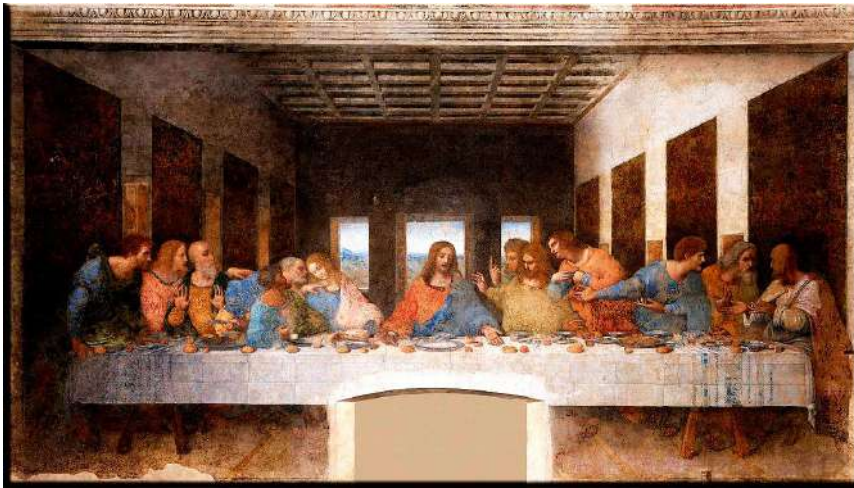
Pittura Quattrocento (Botticelli)

El naixement de Venus i La primavera

Pintura quattrocento (Leonardo)

Sant sopar i Mare de Déu de les roques

Gioconda i Dama de l'ermini

Pintura Cinquecento (Miquel Àngel)

Capella Sixtina, creació d'Adam

La Sagrada família

Capella Sixtina, sibila Délfica

Pintura cinquecento (Rafael)

L'escola d'Atenes

Les esposalles de la Verge

Madonna Sixtina

7.2 Barroc

La paraula **barroc** tenia en el seu origen un sentit pejoratiu ja que es tracta d'un mot derivat de *barrueco* que designa una perla de forma irregular. En l'art el terme s'associa amb la complexitat del seu **llenguatge artístic**:

- recarregament
 - portar a l'extrem els elements clàssics
 - teatralitat
 - moviment i dinamisme
 - línia corba i composicions complexes
 - jocs de llum i ombra (tenebrisme)
 - naturalisme i realisme excessius per provocar sentiments
 - captació de la psicologia dels personatges
-

**V
E
R
S
A
L
L
E
S**

P
A
L
A
C
I
O

R
E
A
L

D
E

M
A
D
R
I
D

San Carlo alle
Quattro Fontane,
Roma (Borromini)

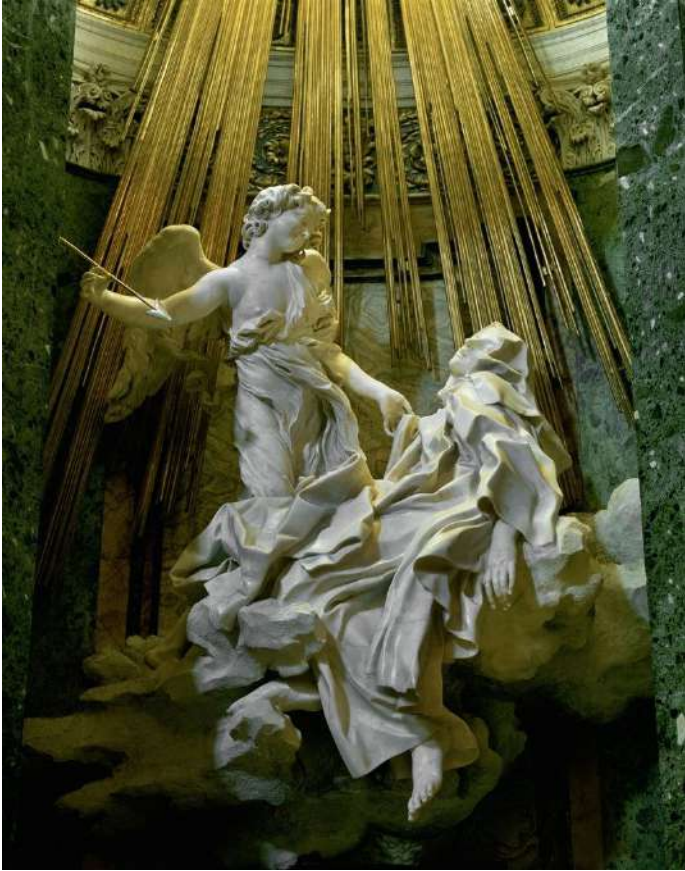
Sant Pere del
Vaticà, plaça i
baldaquí (Bernini)

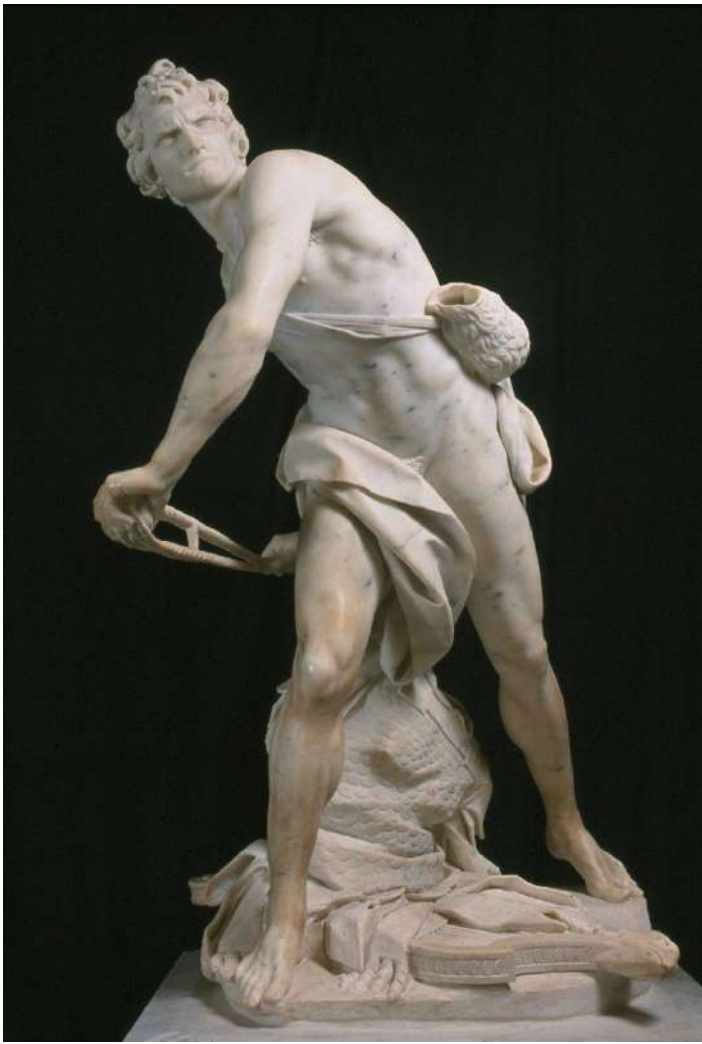
Il Gesù, Roma. Façana de Giacomo della Porta i
volta de Giovanni Battista Galli

Escultura barroca: Gian Lorenzo Bernini

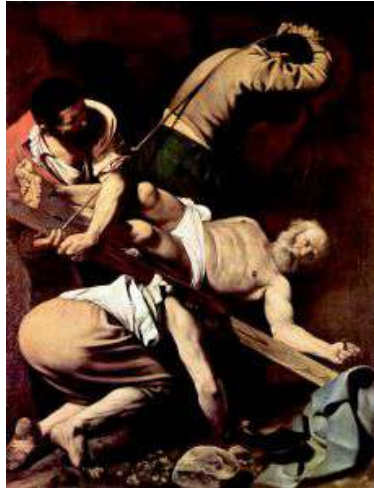

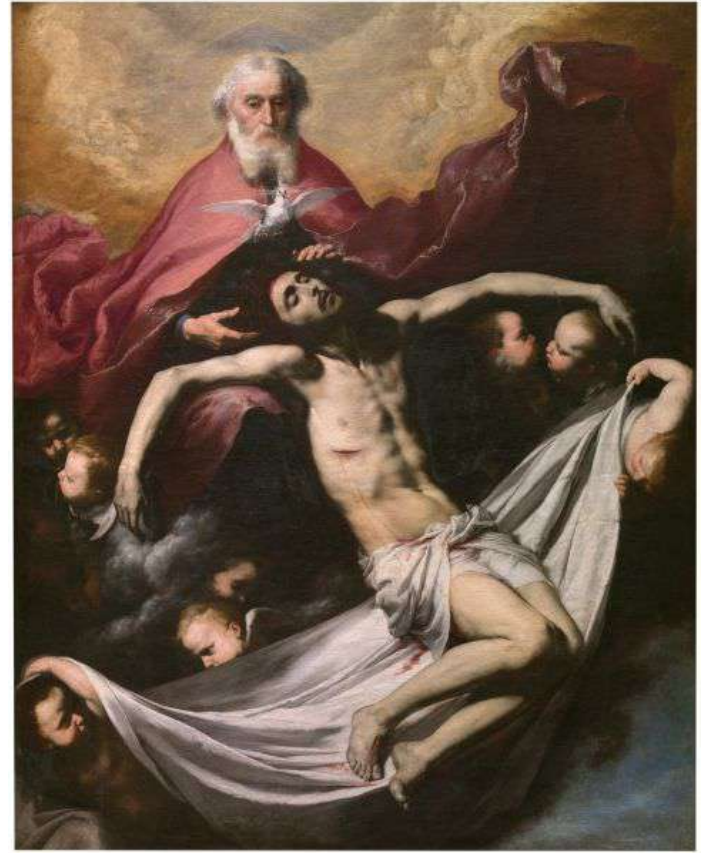

Pittura barroca: tendència classicista (Carracci i Poussin)

Tendència naturalista (Caravaggio, Ribera, Gentilleschi)

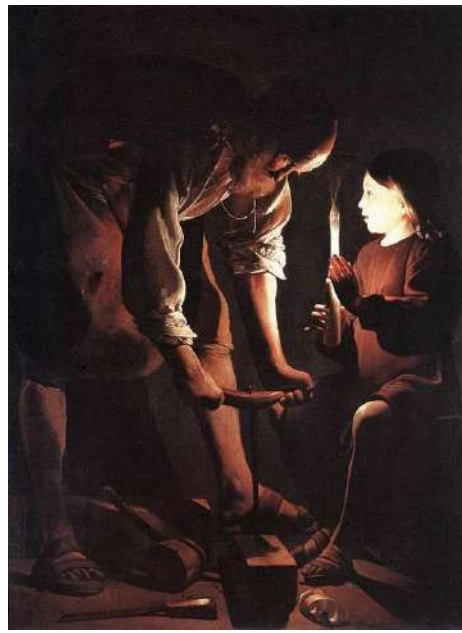

Tendència realista (Rembrandt, Vermeer, de la Tour, Le Nain)

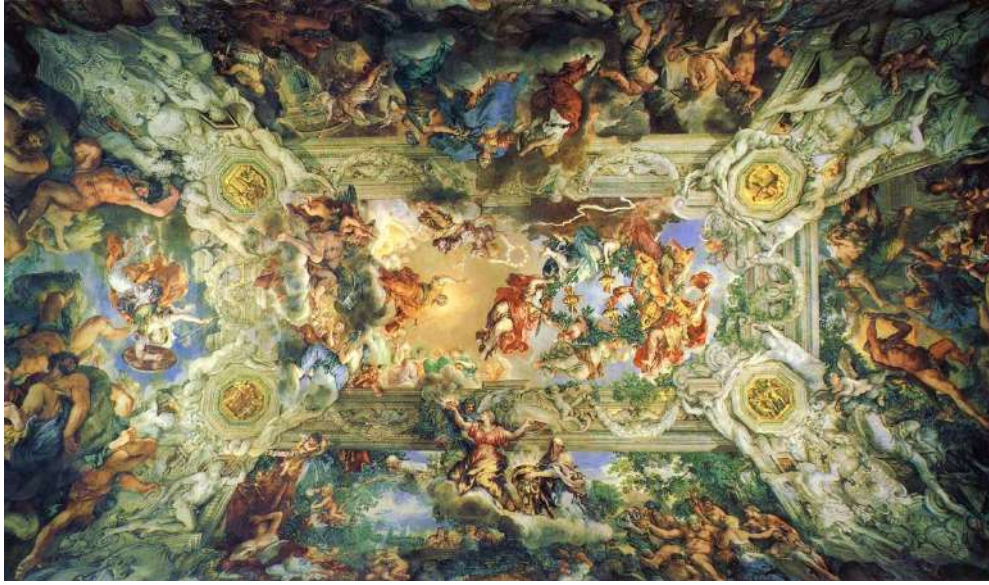
Tendència academicista (Le Brun)

Tendència barroca (Rubens, Jordaens, Van Dyck, Da Cortona i Giordano)

Diego Velázquez, un pintor universal

